



Vlaams
Parlement

ingediend op **235** (2019-2020) – Nr. 3
20 maart 2020 (2019-2020)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Kristof Slagmulder, Steve Vandenberghe
en Karolien Grosemans

over kwaliteitsvol onderwijs
met voldoende en sterke leerkrachten

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Karolien Grosemans.

Vaste leden:

Arnout Coel, Koen Daniëls, Karolien Grosemans, Kathleen Krekels, Annabel Tavernier;
Roosmarijn Beckers, Jan Laeremans, Kristof Slagmulder;
Jo Brouns, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Sihame El Kaouakibi;
Stijn Bex, Elisabeth Meuleman;
Hannelore Goeman.

Plaatsvervangers:

Marius Meremans, Axel Ronse, Nadia Sminate, Kris Van Dijck, Katja Verheyen;
Leo Pieters, Els Sterckx, Sam Van Rooy;
Katrien Schryvers, Brecht Warnez;
Els Ampe, Steven Coenegrachts;
Johan Danen, Gustaaf Pelckmans;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Kim De Witte.

Documenten in het dossier:

235 (2019-2020) – Nr. 1 en 2: Verslagen van de hoorzitting

INHOUD

I.	Uiteenzetting door de NVAO	4
1.	Inleiding	4
2.	De rol van de NVAO	5
3.	Leerresultaten	5
4.	Specifieke context educatieve DLR	5
5.	Rol leerresultaten in beoordelingen	6
6.	Beoordelingen van lerarenopleidingen	6
7.	Inzichten uit beoordelingen	6
8.	Suggesties voor het beleid	7
II.	Bespreking.....	7
1.	Tussenkomen van de leden.....	7
2.	Antwoorden van de NVAO	9
III.	Uiteenzetting door de VDAB	10
1.	VDAB-werking	10
2.	Arbeidsmarktcijfers	10
3.	VDAB-werking rond lerarenberoepen	11
4.	Opleidingsaanbod.....	12
5.	Cijfers 2019	12
6.	VDAB-werking: Vlaams sectoraal ondernemingsplan	12
7.	Samengevat.....	13
IV.	Bespreking.....	13
1.	Tussenkomen van de leden.....	13
2.	Antwoorden van de VDAB	14
	Gebruikte afkortingen	17

Op 13 februari 2020 startte de Commissie voor Onderwijs met de hoorzittingenreeks over kwaliteitsvol onderwijs met voldoende en sterke leerkrachten.

Tijdens deze hoorzittingenreeks komen academici en betrokken actoren aan het woord die ingaan op de diverse aspecten die verbonden zijn met het lerarentekort.

Op zes donderdagvoormiddagen in februari, maart en april 2020 komen volgende sprekers aan bod:

- Europese Commissie: dr. Hannah Grainger Clemson, Schools Policy Officer, en Michael Teutsch, Head of Unit Schools and Multilingualism, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur;
- Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie: Axel Aerden, directeur afdeling Vlaanderen, en Dirk Broos, vicevoorzitter Vlaanderen;
- VDAB: Michiel Bonte, manager Zorg en Onderwijs, NT2/Integratie, en Karel Van Den Bossche, bemiddelaar Zorg en Onderwijs Oost-Vlaanderen;
- de onderwijsverstrekkers: Katholiek Onderwijs Vlaanderen, GO!, OVSG, POV en OKO;
- de onderwijsvakbonden: COC, ACOD, COV en VSOA;
- Teach for Belgium: Klaartje Volders, coördinator Partnerschappen, Nicolas De Lobel, tutor, en Linde Van de Putte, alumnus;
- Charlotte Struyve, postdoctoraal onderzoeker, Onderzoekseenheid Onderwijskunde, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen KU Leuven;
- Piet Vervaecke, directeur, Onderwijscentrum Brussel;
- Tim Surma, onderwijsonderzoeker, Thomas More;
- Pedro De Bruyckere, Arteveldehogeschool;
- Els Consuegra, postdoctoraal onderzoeker Departement Onderwijswetenschappen, VUB;
- Ruben Vanderlinde, Departement Onderwijsstudies, Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen, UGent;
- Bart De Lathouwer, opleidingscoördinator, Arteveldehogeschool.

Tijdens de derde hoorzitting op 5 maart waren te gast:

Voor de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie:

- Axel Aerden, directeur afdeling Vlaanderen;
- Dirk Broos, vicevoorzitter Vlaanderen;
- Roxanne Figueroa Arriagada, beleidsmedewerker Vlaanderen;

voor de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding:

- Michiel Bonte, manager Zorg en Onderwijs, NT2/Integratie;
- Karel Van Den Bossche, bemiddelaar Zorg en Onderwijs Oost-Vlaanderen;
- Pieterjan Soens, expert onderwijsberoepen.

I. Uiteenzetting door de NVAO

1. Inleiding

Dirk Broos wijst er bij het begin van zijn inleiding op dat de NVAO zelf geen leraren opleidt maar wel een belangrijke rol heeft in het kwaliteitstoezicht daarop. In de verdere toelichting zal het achtereenvolgens gaan over het kwaliteitstoezicht op het hoger onderwijs, het instrument van de leerresultaten, de recente hervormingen van de lerarenopleiding door de invoering van educatieve graduaatsopleidingen en educatieve masters, de voorbije doorlichting, de stand van zaken in het accreditatieproces en tot slot de passage in het regeerakkoord over de lerarenopleiding en de NVAO.

2. De rol van de NVAO

Axel Aerden legt uit dat de NVAO bij verdrag tussen Nederland en Vlaanderen is opgericht. Haar taken zijn opgesomd in de Codex Hoger Onderwijs. Haar besluiten zijn administratieve rechtshandelingen waartegen men in beroep kan gaan bij de Raad van State. De NVAO is verantwoordelijk voor de beoordeling van opleidingen en instellingen, met bijzondere aandacht voor alle belanghebbenden, zowel intern als extern, naast deskundigen uit het werkveld en het vakgebied. Er wordt geprobeerd om zoveel mogelijk informatie over de onderwijskwaliteit publiek te maken.

De eerste groep van belanghebbenden waarvoor men werkt, is de overheid: parlement, regering en administratie. Voor hen neemt de NVAO de verantwoordingsplicht voor de kwaliteit van de opleidingen op zich. Ten aanzien van het hoger onderwijs (docenten en studenten) draagt men bij aan de verbeteringsgerichtheid. Ten aanzien van de bredere maatschappij (ouders, werkveld, arbeidsmarkt) stelt men informatie over de kwaliteit van het hoger onderwijs ter beschikking. Tot die laatste groep rekent hij ook de internationale actoren bij wie afgestudeerden kunnen terechtkomen.

3. Leerresultaten

Bij de beoordeling van een opleiding spelen leerresultaten een cruciale rol. De beoordelingscommissies gaan om te beginnen na of een opleiding in staat is het verwachte eindniveau te realiseren dat door middel van descriptoren is vastgelegd in de Vlaamse kwalificatiestructuur, bijvoorbeeld het niveau van bachelor. Nagaan of de afgestudeerden ook voldoen aan de verwachtingen van arbeidsmarkt en vakgebied, gebeurt aan de hand van domeinspecifieke leerresultaten. Die worden door alle universiteiten en hogescholen gezamenlijk vastgelegd voor de kwalificaties die ze aanbieden, samen met studenten, oud-studenten, vertegenwoordigers van het werkveld en internationale deskundigen. Tot slot zijn er de opleidingsspecifieke leerresultaten, tot het uitschrijven waarvan de instellingen verplicht zijn voor alle opleidingen en onderdelen. De instellingen kunnen er hun instellingseigen visie op de opleiding kwijt en accenten leggen.

4. Specifieke context educatieve DLR

Specifiek aan de lerarenopleidingen is dat de basis voor de vastlegging van de leerresultaten niet alleen gevormd wordt door de Vlaamse kwalificatiestructuur maar ook door de basiscompetenties van de leraar, die door de overheid voor het eerst werden vastgelegd in 2007 en werden vernieuwd in 2018. Ze bestaan uit tien functionele gehelen en acht attitudes. Dat is voor de NVAO het geheel dat een afgestudeerde moet beheersen om als leraar te beginnen, met andere woorden zijn startbekwaamheid. Ze zijn dan ook rechtstreeks vertaald in de domeinspecifieke leerresultaten. De beheersingsniveaus van gegradueerde, bachelor en master zijn erin vastgelegd in overeenstemming met de Vlaamse kwalificatiestructuur. Ook de specifieke onderwijscontext waarvoor de leraar wordt opgeleid, is erin vervat. De eigenheid van de instelling wordt weergegeven in de opleidingsspecifieke leerresultaten, net als haar visie op de leraar en zijn opleiding. In die leerresultaten ziet men de vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogisch-didactische specificatie.

Bij wijziging van de regelgeving stelt men een cascade vast, waarin ook domein- en opleidingsspecifieke leerresultaten aangepast worden. Dat is gebleken bij de beoordeling van de educatieve graduaats- en masteropleiding in 2018-2019, en thans ook bij de educatieve bachelor. De spreker benadrukt nogmaals het belang van dergelijke opleidingsspecifieke leerresultaten, omdat een eigen visie leidt tot kwaliteitsvol beleid dat geïntegreerd werkt aan de realisatie van de leerresultaten

en dus de basiscompetenties. Ook de afstemming tussen belanghebbenden vindt plaats rond de leerresultaten.

5. Rol leerresultaten in beoordelingen

De leerresultaten staan dan ook centraal in de beoordelingen door de NVAO, merkt de spreker op. De NVAO stelt steeds drie vragen. Wat beoogt de opleiding? Hoe realiseert de lerarenopleiding dat binnen de onderwijsleeromgeving? Bereikt ze dat? Zo wordt bijvoorbeeld voor het functionele geheel 'leraar als lid van een team' nagegaan of de opleiding met de studenten werkt aan die basiscompetenties, of zij in staat is om te toetsen of ze die bij de studenten waarmaakt en of slagen betekent dat de instelling kan aantonen dat de studenten ze bereiken.

6. Beoordelingen van lerarenopleidingen

Daarop gaat de spreker in op de verschillende beoordelingen die de NVAO de afgelopen jaren uitvoerde. Op dit moment worden zes verschillende soorten opleidingen aangeboden. De nieuwe opleidingen educatief graduaat, educatieve master of arts en educatieve master of science werden beoordeeld in 2018-2019, de bestaande educatieve bacheloropleidingen in 2015-2016. De volgende beoordelingen van de nieuwe opleidingen vinden plaats in 2022-2024. De educatieve bacheloropleidingen vallen ondertussen onder de instellingsreview en worden dus beoordeeld onder regie van de instellingen, waarbij de NVAO nagaat of interne en externe belanghebbenden betrokken worden, naast deskundigen uit werkveld en vakgebied, en of publieke informatie ter beschikking wordt gesteld.

7. Inzichten uit beoordelingen

De voorbije 101 beoordelingen gaven inzicht in de kwaliteit van de educatieve opleidingen, die algemeen blijkt te voldoen, al zijn er wel uiteenlopende aandachtspunten voor de verschillende opleidingen. Voor de educatieve bacheloropleidingen maken de beoordelingscommissies gewag van gedreven docententeams die grote inzet tonen. Afgezien van kwaliteitsverschillen tussen instellingen leveren alle opleidingen degelijke, startbekwame leraren af. Vertegenwoordigers van het werkveld zijn doorgaans positief.

Van de nieuwe opleidingen werd de potentiële kwaliteit beoordeeld. De NVAO stelt daarbij vast dat educatieve graduaats- en masteropleidingen een versterking van de lerarenopleiding betekenen door de integratie van deskundigheid in het vakgebied en de vakbekwaamheid als leraar. Het hogeronderwijsdiploma en de geïntegreerde trajecten verhogen de aantrekkingskracht. Het aanbod aan nieuwe doelgroepen, zoals werkstudenten en zijinstromers, is een sterk punt. Een aandachtspunt is wel de samenwerking tussen opleidingen en stagescholen, naast de implementatie van de verkorte trajecten voor zijinstromers.

De beoordelingscommissies roepen de opleidingen in het algemeen op om te werken aan hun profilering in samenwerking met het werkveld en die duidelijk vast te leggen in de opleidingsspecifieke leerresultaten. Als een duidelijke visie op leraar en opleiding ontbreekt, vallen opleidingen immers terug op domeinspecifieke leerresultaten. Tweede aandachtspunt is de stage, waarvoor soms de nodige leerruimte en -kansen ontbreken. De commissies onderstrepen daarbij dat de lerarenopleiding het fundament moet aanbieden voor het bewustzijn dat een leraar levenslang moet leren en werken aan zijn beroepsbekwaamheid.

Dat de beoordelingscommissies verschillende beheersingsniveaus van de functionele gehelen vaststellen, betekent dat de basiscompetenties wel bereikt worden maar ook dat er functionele gehelen zijn die op een andere manier bereikt moeten worden dan louter binnen de onderwijsleeromgeving. Zo is er een groot verschil

tussen de leraar als begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen en de leraar als lid van het onderwijsteam. De basiscompetenties bereiken voor dat laatste, vereist samenwerking met de werkvloer, en er moet dan ook de nodige leerruimte en -kansen aangeboden worden binnen de stages en in de aanvangsbegeleiding.

8. Suggesties voor het beleid

De beleidsnota van minister Weyts en het regeerakkoord schenken bijzondere aandacht aan de lerarenopleiding en formuleren een opdracht voor de NVAO. In het licht van de uitgevoerde en geplande beoordelingen zou de organisatie niet aanbevelen om alle 101 opnieuw individueel te bekijken. Dat zou globaal dezelfde inzichten opleveren, denkt men. In de plaats suggereert de NVAO een educatieve benchmark, waarin wordt nagegaan op welke manier de opleidingsspecifieke leerresultaten de veruitwendiging zijn van de domeinspecifieke, en hoe die van de verschillende instellingen zich tot elkaar verhouden, met inbegrip van hun impact op de afgestudeerden.

Daarnaast moet in een internationale vergelijking nagegaan worden hoe ambitieus ze zijn in verhouding tot soortgelijke streefdoelen in andere landen. De NVAO beschikt daartoe over de expertise en een uitgebreid netwerk van Europese kwaliteitszorgorganisaties, waarmee nu al nauw wordt samengewerkt. Ze ziet zichzelf dan ook als de uitgelezen partner voor de organisatie van de benchmark, waaruit ook concrete beleidsaanbevelingen moeten voortkomen.

Tot slot attendeert Axel Aerden op de overzichtsrapportages die de NVAO heeft geschreven en ter beschikking stelt op haar website, onder meer over de educatieve graduaats- en masteropleidingen.

Dirk Broos gaat verder in op de suggesties voor het beleid. De beoordelingscommissies stellen vast dat de lerarenopleidingen startbekwame leerkrachten afleveren, maar tegelijk is er een grote uitstroom uit het beroep. De schakel tussen de aflevering van startbekwame leerkrachten en de instap in het beroep is dan ook erg belangrijk, te beginnen met de aanvangsbegeleiding en vervolgens met een levenslang traject van professionalisering.

Eveneens belangrijk is goed het verschil te zien tussen de domein- en de opleidingsspecifieke leerresultaten. Werkveld en opleiding bepalen samen wat een leerkracht moet kunnen, een gezamenlijke set van competenties, waarvan men de kwaliteit internationaal kan vergelijken. Anderzijds zijn er grote verschillen tussen de opleidingen door de vertaling van de leerdoelen in een eigen visie. Omdat die zo belangrijk is, stelt de NVAO voor de verscheidenheid objectief in beeld te brengen, wat nog niet eerder is gebeurd.

II. Bespreking

1. Tussenkomen van de leden

Koen Daniëls vraagt of de vaststelling van afgestudeerden dat er een kloof gaapt tussen wat men leerde in de opleiding en de realiteit op school, niet betekent dat er nog altijd een verschil is tussen de aanvangskwalificaties waarover men na de opleiding beschikt en degene die men nodig heeft op zijn eerste werkdag. Ligt dat ook niet aan de opleiding?

Wat de profilering betreft, wijst hij erop dat er geen directe band is tussen lerarenopleidingen en scholen. Afgestudeerden kunnen bijvoorbeeld in een ander net gaan werken. Hoe kan een opleiding eigen accenten leggen en toch vermijden dat het globale onder druk komt te staan?

Zijn er zaken die niet worden gerealiseerd in de opleiding en die men daarom vervolgens moet vragen aan de aanvangsbegeleiding? Zorgen de opleidingsspecifieke leerresultaten op dat vlak voor spanning?

Roosmarijn Beckers merkt op dat de educatieve master weinig succes kent. Slechts 10 procent van de studenten in de lerarenopleiding schrijft zich daarvoor in. De invoering door minister Crevits was nochtans bedoeld om het beroep aantrekkelijker te maken. Het lid vreest dat dit niet gelukt is. Denkt de NVAO dat de educatieve master nodig was voor de verbetering van de kwaliteit?

Steve Vandenberghe hoort dat stagementoren door hogescholen onder druk worden gezet om niet kritisch te evalueren, omdat die gesubsidieerd worden volgens leerlingenaantallen. Wat is de mening van de NVAO daarover? Wat denkt men ervan om de leerstof van de lerarenopleiding lager onderwijs op twee jaar te geven en het derde jaar volledig aan stage te wijden, eventueel vergoed? Is het een goed idee van Zweden om de opleiding tot twee jaar te reduceren? Hoe kan voorkomen worden dat kandidaten zonder minimumkwaliteitsvereisten zich bij de lerarenopleiding aanbieden? Stelt de NVAO een discrepantie vast tussen de kwaliteitsnormen van de scholen die mentoren leveren, en die van de lerarenopleidingen die stagiairs sturen? Welke ideeën schuift men naar voren om het onderwijs aantrekkelijker te maken, zodat de leraren zelf als ambassadeurs van het beroep optreden?

Loes Vandromme is blij met de positieve boodschap dat elke opleiding degelijke, startbekwame leerkrachten aflevert. Worden de ervaringen van pas afgestudeerden en vroegtijdige uitstromers met de praktijkshock meegenomen in de doorlichtingen? Wat denkt men van het spoor om studenten vroeger dan nu het geval is op de werkvloer te brengen? Zijn er in het beroepsprofiel buiten het teamwerk nog andere kwalificaties die extra aandacht vergen? Verder gelooft ze sterk in de benchmark. Hoe ervaren de instellingen de visitaties? Wat halen ze eruit? Welke tips heeft de NVAO voor de onderwijsambassadeur?

Stijn Bex is de discrepantie opgevallen tussen de vaststelling van de NVAO dat de opleidingen startbekwame leerkrachten afleveren en de in het veld levende indruk dat dit niet klopt. Hoe verklaart de organisatie dat? Is een toelatingsproef, zoals de minister die wil, wel nodig als de opleidingen toch startbekwame leerkrachten afleveren? Hoe kan de internationale benchmark bijdragen aan een grotere diversiteit in de opleidingen en de scholen? Kan zij iets leren over de aanpak van de praktijkshock, bijvoorbeeld door studenten in het derde jaar meer voor de klas te brengen, of het Schotse vierde jaar waarin men intensief begeleid voor de klas staat? Beslist de NVAO zelf over de benchmark of stelt de minister concrete vragen? Welke suggereert de organisatie zelf? Moet hiervoor een budget vrijgemaakt worden?

Kathleen Krekels volgde als logopediste destijds zelf de specifieke lerarenopleiding lager onderwijs om zorgcoördinator te worden, maar werd ontgoocheld door de praktijk, waarbij ze leerstoornissen als voorbeeld geeft. De studenten kregen daarover weliswaar een theoretische cursus, die zeer breed was, maar daarna moesten ze in groepen een bepaalde stoornis uitwerken, zonder enige uitwisseling. Het examen ging eveneens alleen over het eigen specifieke deel. Ook klasmanagement werd alleen theoretisch aangebracht en de stage bood slechts ruimte tot experimenteren als men het risico op puntenverlies bij falen erbij nam. Zij voelde zich als afgestudeerde dan ook geen leerkracht die klasmanagement in de vingers had, maar erkent wel dat sommige opleiders, die zelf ook nog leerkracht waren, meer binding hadden met de realiteit. Het lid besluit dat er wel voldoende stage was, maar dat die onvoldoende ruimte voor experiment en leren uit mislukkingen bood. Controleert de NVAO voldoende op dit punt?

Loes Vandromme vraagt nog hoe de organisatie staat tegenover voordrachtgevers, die geen educatieve training kregen. Hoe kunnen zij ondersteund worden door de lerarenopleiding? Welke voorbeelden kent men?

2. Antwoorden van de NVAO

Axel Aerden antwoordt dat de specifieke lerarenopleiding niet onder de verantwoordelijkheid van de NVAO viel. Dat is pas veranderd bij de invoering van de educatieve graduaats- en masteropleidingen, wat effect heeft gehad op de kwaliteit. Ook de basiscompetenties zijn nog niet zo oud en hebben ondertussen een evolutie doorgemaakt op het vlak van toetsen en aantonen dat ze waargemaakt zijn. Ook de integratie in het hoger onderwijs als graduaats- en masteropleiding heeft de aantrekkelijkheid verhoogd, ook al is de instroom inderdaad nog niet zo groot. Tegelijk is het aanbod zelf veranderd door het formuleren van instellings-specifieke leerresultaten, en de integratie van vakbekwaamheid en bekwaamheid als leraar.

In de beoordelingsrapporten komt niet naar voren dat instellingen leerlingen proberen te behouden omwille van de financiering, wel dat de diversiteit van de instroom hen ertoe heeft gebracht om de confrontatie reeds in het eerste semester te zetten. Door die snellere reflectie over de keuze voor het beroep, is er meteen een grote uitstroom. Als de overweging financieel was, zou men die confrontatie pas op het einde hebben gezet.

De lectuur van de rapporten uit de genoemde periode laat een spanning zien in de vormgeving van de stage: gaat het werkelijk over stage, dus toepassen wat men geleerd heeft in de lerarenopleiding, dan wel over werkplekleren? In dat laatste helpt de werkvloer mee aan de verwezenlijking van competenties. In de ene opleiding wordt samengewerkt met de werkplek, in de andere is het een stage. Vraag is hoe men omgaat met de verschillende beheersingsniveaus van basiscompetenties. Voor de functionele gehelen van zes tot tien moet men samen opleiden, en is de opleiding dus afhankelijk van de werkvloer. Als die onvoldoende stagekansen biedt, is daarvoor ook geen leerruimte.

Dirk Broos benadrukt dat de leraar een contactberoep uitoefent. Daarom is het goed dat men in zijn opleiding veel uren voor de klas staat en dit reeds vanaf het begin. Men moet dat voelen en ervaren. De manier waarop lerarenopleidingen daarmee omgaan is dan ook als aandachtspunt naar voren geschoven. Hij pleit ervoor samen met hen na te denken over de evolutie van stage naar werkplekleren. Men kan niet van de opleidingen verwachten dat de startbekwame leerkrachten die ze afleveren, met alle mogelijke problematieken hebben leren werken in de praktijk, wel dat ze een basishouding meegekregen hebben om met leerlingen met problemen om te gaan. Net daarom onderstreept de NVAO het belang van levenslang leren. Die manier van denken en de evolutie naar werkplekleren kan een schakel zijn in de afstemming van afstuderen en instromen.

De NVAO blijft overtuigd dat het belangrijk is dat opleidingen de ruimte hebben voor een eigen kleur, maar altijd vertrekkend van wat samen is afgesproken, namelijk de gezamenlijke set van competenties. Even belangrijk is echter dat de instellingen daar goed over informeren.

Tot slot pleit hij nog voor overleg met de lerarenopleidingen zelf (VLIR en VLHORA), met de minister en andere betrokkenen over de invulling van de educatieve benchmark. Ook van de commissie kunnen suggesties komen.

Axel Aerden vult nog aan, wat de druk op het globale betreft, dat wat de maatschappij verwacht van de leraar door de decreetgever is vastgelegd in de basiscompetenties. Daarnaast is er ruimte om opleidingsspecifiek ook aan andere

verwachtingen tegemoet te komen, waardoor er weer zijn waarvoor dat minder gebeurt, wat echter niet verhindert dat de basiscompetenties van de startbekwame leraar bereikt worden. Hij pleit op Vlaams niveau voor duidelijkheid over de verwachtingen. De lerarenopleiding moet in de visie van de NVAO het fundament vormen van levenslang leren, in een continuüm van stage, werkplekleren en aanvangsbegeleiding. De educatieve benchmark kan daartoe bijdragen.

Roxanne Figueroa Arriagada bevestigt dat de visie van de studenten op de botsing met de klasrealiteit wel degelijk is meegenomen in de beoordelingen. Elke beoordelingscommissie telt een student als lid. Het gaat niet alleen om gewone studenten maar ook om studenten van de graduaatsopleidingen uit de specifieke lerarenopleidingen van de CVO's. Voor de educatieve masters werden soortgelijke ervaringen over de snelle uitstroom meegenomen.

III. Uiteenzetting door de VDAB

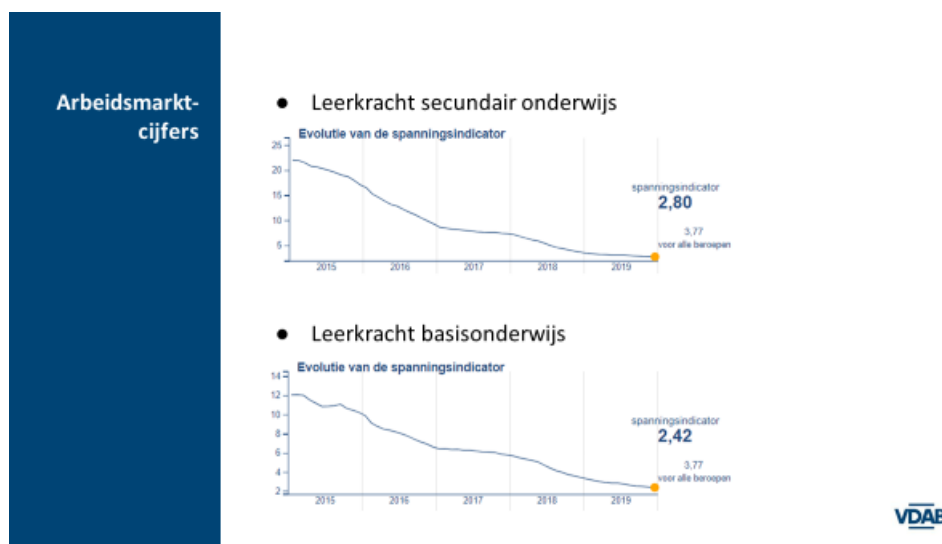
1. VDAB-werking

Michiel Bonte legt uit dat de VDAB georganiseerd is in zes beroepenclusters, waarvan hij Zorg en Onderwijs managet, een veld waarin zich heel wat knelpunten aandienen. De genoemde indeling geldt zowel voor bemiddeling, vacaturewerking als opleiding, die dus in elke cluster samenkomen. Daarnaast is nog een cluster specifiek gericht op personen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Het contact verloopt in lagen, van digitaal over humaan-digitaal naar humaan. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen zelfredzame klanten en degenen die extra ondersteuning nodig hebben.

Toewijzing aan een cluster gebeurt vooral op basis van de aspiraties van de werkzoekenden. Wat willen ze zelf? In geval van twijfel wordt gekeken naar de laatste werkervaring. In de subcluster Onderwijs zijn in heel Vlaanderen ongeveer veertig VDAB-bemiddelaars actief die werken aan de dienstverlening voor (kandidaat-) leerkrachten en scholen. Daarbij onderstreept hij het belang van het samenspel tussen bemiddeling, vacaturewerking en opleiding, wat door de clusterwerking wordt gefaciliteerd. Wat de opleidingen betreft, merkt hij nog op dat, anders dan in andere clusters, de VDAB er zelf geen aanbiedt in eigen beheer. VDAB leidt werkzoekenden toe naar de lerarenopleidingen van de hogescholen waarmee een samenwerkingsovereenkomst werd afgesloten.

2. Arbeidsmarktcijfers

De spreker wijst op de evolutie van de spanningsindicator voor leraar secundair en lager onderwijs.



De spanningsindicator geeft het knelpuntkarakter van een beroep aan door middel van de verhouding tussen het aantal werkzoekenden en de openstaande vacatures. Ze bedragen inmiddels respectievelijk 2,8 en 2,42 tegenover een gemiddelde van 3,7 op een reeds verhitte arbeidsmarkt. Alle werkzoekenden met een beroepsaspiratie leerkracht zijn daarin meegeteld, dus ook mensen die nog geen diploma hebben. De trend is duidelijk, besluit hij.

3. VDAB-werking rond lerarenberoepen

Om vraag en aanbod in overeenstemming te brengen, zet de VDAB in op de bemiddeling van werkzoekende leerkrachten. Essentieel is de inschatting van de inzetbaarheid op basis van bekwaamheidsbewijzen en diploma's. De meeste werkzoekenden die zich nu inschrijven, hebben een voldoende geacht of een ander bekwaamheidsbewijs, dat echter niet noodzakelijk pedagogisch is, wat een indicatie is voor versterkte inzet op opleiding. De knelpunten vragen immers om alle mogelijkheden te benutten om de inzetbaarheid te vergroten.

Vacatures zijn een hefboom voor brede rekrutering, want de databank wordt niet alleen door werkzoekenden geraadpleegd. De werkgever kan ze opstellen in eigen beheer maar kan ook kiezen voor gedeeld beheer, waarin de VDAB versterkte bemiddelingsacties opzet. De dienst ondersteunt scholen door binnen de leerkrachtendatabank passende kandidaten te vinden en voor te stellen aan de school. Tussen februari 2019 en januari 2020 verschenen daarin 12.579 vacatures voor het secundair onderwijs, waarvan er op het einde van januari 2020 nog 1419 openstonden. Voor het basisonderwijs bedragen deze getallen 5440 en 679. Op vijf jaar is het aantal ontvangen vacatures voor dat niveau met 50 procent toegenomen, en voor het secundaire verdubbeld.

Daarnaast draagt de VDAB bij tot de professionalisering door middel van de 10-dagenregeling, die scholen de mogelijkheid biedt om praktijklessen te geven in zijn competentiecentra. Het zijn de leerkrachten zelf die de praktijklessen verzorgen op de infrastructuur van VDAB. Daarmee zijn 2305 leerlingen bereikt in 2019. Als grote posten noemt hij lassen en automechanica. In het train-the-trainersprogramma krijgen leerkrachten uit alle onderwijsvormen van het secundair en volwassenenonderwijs evenals CLB-medewerkers informatie over solliciteren en schoolloopbaandenken. Ze leren hoe ze leerlingen op weg helpen rond vijf loopbaanvragen vragen: wie ben ik, wat wil ik, wat kan ik, wie kan me helpen en hoe pak ik het aan. In 2017-2018 namen 99 scholen deel, een jaar later 109, met respectievelijk 124 en 129 leerkrachten.

Daarop overloopt de spreker de historiek van de VDAB in het opleiden van werkzoekenden tot leerkracht. Sinds 2013 ondersteunt men opleidingen lager onderwijs en kleuteronderwijs met een VDAB-opleidingscontract, waarbij de deelnemers kosteloos de opleiding volgen, hun uitkering behouden en een vergoeding ontvangen voor verplaatsing en kinderopvang. In 2017 is dat uitgebreid naar de erkenning van opleidingen secundair onderwijs, en in 2018 naar de erkenning van opleidingen tot leerkracht in alle provincies.

4. Opleidingsaanbod

Het opleidingsaanbod bestaat vandaag uit educatieve bachelor lager onderwijs, educatieve bachelor kleuteronderwijs (echter niet in Vlaams-Brabant en Limburg, waar de arbeidsmarktreserve nog voldoende groot is), educatieve bachelor secundair onderwijs voor knelpuntvakken, verkorte educatieve bachelor, educatieve graduaatsopleiding en het verkort traject voor leerkrachten voor een extra knelpuntvak. De mogelijkheid wordt bekeken om in het volgende academiejaar ook de verkorte educatieve master te erkennen.

In het algemeen bereiken de genoemde opleidingen goede uitstroomresultaten naar werk. Drie maanden na een positief beëindigde opleiding heeft 86 procent werk. De samenstelling is vooral vrouwelijk: 628 ten opzichte van 235. De deelnemers zitten vooral in de categorieën tussen 25 en 39 jaar. Hun studieniveau is hoog- (49 procent) of middengeschoold (47 procent). Wat diversiteit betreft, heeft 94 procent geen migratieachtergrond.

5. Cijfers 2019

Daarop verwijst Michiel Bonte naar een recent persbericht, waarin staat dat in 2019 via de VDAB 863 werkzoekenden bezig waren met een opleiding tot leerkracht, terwijl dat er nog maar 317 waren in 2015. De grootste aantallen volgen een bacheloropleiding, maar ook elders is er bereik, zoals blijkt uit onderstaande tabel.

Cijfers 2019	Opleiding (over alle opleidingsjaren heen)	Aantal werkzoekenden
	Bachelor lager onderwijs	241
	Bachelor kleuteronderwijs	189
	Specifieke lerarenopleiding	32
	Educatieve graduaatsopleiding	28
	Bachelor secundair onderwijs voor knelpuntvakken	230
	Verkorte educatieve bachelor	102
	Verkort traject voor leerkrachten	41
	Totaal	863

VDAB

6. VDAB-werking: Vlaams sectoraal ondernemingsplan

Wat het perspectief voor 2020 betreft, wil het sectoraal ondernemingsplan van de VDAB de partnerschappen met alle betrokken actoren uit het werkveld versterken. Verder wil de dienst focussen op het aantrekken van extra zijinstroom, onder meer door de ontwikkeling van digitale infopakketten met een wervende ondertoon en een klantgericht stappenplan, en door het eerdergenoemde erkenningsbeleid, in overleg met de provinciale afdelingen maar met een gemeenschappelijk

referentiekader. In dat licht wordt ook de dialoog met het Departement Onderwijs en Vorming en AGODI aangehouden. Tot slot in dit verband noemt de spreker nog het verder uitbouwen en verfijnen van een performante leerkrachtendatabank, die vraag en aanbod koppelt, onder meer door voortaan ook overeenstemming te zoeken op het niveau van vakken en niet alleen onderwijsniveau.

7. Samengevat

Michiel Bonte vat samen dat de VDAB ook de komende jaren blijft inzetten op de aanpak van het lerarentekort, zich als belangrijke partner opstelt voor de zijnstroom, en als een netwerkpartner die wil verbinden tussen verschillende actoren door bijvoorbeeld samenwerkingsovereenkomsten met de koepels af te sluiten, structureel te overleggen met het Departement Onderwijs en Vorming en AGODI en af te stemmen met actoren zoals Teach for Belgium en Onderwijstalent.

Verder treedt hij bij dat leerkracht een mooi en zingevend beroep is, aan de aantrekkelijkheid waarvan de VDAB met zijn maatschappelijke missie wil bijdragen, waarbij hij nogmaals de verhoging van de zijnstroom vermeldt, naast experimenten met duaal lesgeven. Zijn dienst staat sterk achter werkplek- en contextgericht leren, zowel om een beroep te leren kennen als om competenties aan te scherpen. Tot slot houdt hij nog een pleidooi om een schakel aan te brengen tussen de leerkracht in opleiding en het werkveld. Hoe sneller mensen zich inschrijven, hoe sneller ze in het bereik van scholen komen en kunnen rekenen op de ondersteuning door de VDAB.

IV. Bespreking

1. Tussenkomsten van de leden

Roosmarijn Beckers vraagt hoe de VDAB staat tegenover de oprichting van stedelijke taskforces tegen het lerarentekort, zoals in Gent. Leidt dat niet tot een versplinterde aanpak?

Koen Daniëls vraagt of het niet interessanter zou zijn om de spanningsindicatoren gedetailleerder te maken en ze niet alleen uit te drukken per niveau, maar ook per vak, vorm en locatie, en daarbij tevens het onderscheid te maken tussen wie wel of niet al een diploma heeft (en dus onmiddellijk inzetbaar is). Heeft men daar voldoende zicht op?

Welke redenen geven mensen die bij de VDAB aankloppen voor (her)oriëntatie aan om niet te opteren voor het lerarenberoep? Er bestaat inderdaad een ruim opleidingsaanbod maar de vraag is waarom men er niet op ingaat. Wat houdt mensen tegen?

Steven Vandenberghe vraagt of het, in het licht van het onvolledig overzicht van de vacatures waarover de VDAB beschikt, wenselijk is om bij de scholen daarop aan te dringen, hoewel de minister ervoor huivert omdat ze al zoveel werk hebben. Hoe komt het dat er in januari 1395 werkzoekende leerkrachten waren en 2649 vacatures? Laat men daar geen opportuniteit liggen? Hoe kan men het bestaande systeem concreet optimaliseren?

Loes Vandromme wil weten volgens welke criteria kandidaat-zijnstromers voor het lerarenberoep worden gescreend. Ook zij peilt naar hun reacties en de redenen waarom ze niet op het aanbod ingaan. Hoeveel mensen starten de opleiding en hoeveel stromen weer uit? Spelen bij de uitval dezelfde kwesties als in de lerarenopleiding zelf? Welke tips heeft de VDAB voor de toekomstige onderwijs-

ambassadeur? Welke ervaringen heeft de dienst met werkpleklers die bruikbaar zijn voor de promotie van die weg in samenwerking met andere aanbieders?

Stijn Bex vraagt of er nog mogelijkheden zijn om bijkomende mensen naar de onderwijscluster te leiden, dan wel of het maximum al bereikt is. Is er in het licht van het lerarentekort in Brussel samenwerking met Actiris mogelijk om Brusselse werklozen in de richting van het onderwijs te leiden?

Jan Laeremans wil weten hoe de lerarendatabank gevoed wordt: hoofdzakelijk door directies of door individuen? Wat is de verhouding? Welk percentage van de directies stuurt signalen uit? Ziet men de VDAB als een goed middel of is de dienst alleen het laatste redmiddel voor wanhopigen?

Het lid is verbaasd over de mededeling dat er in Vlaams-Brabant voldoende educatieve bachelors kleuteronderwijs zouden zijn, want in zijn streek, de Brusselse rand, vindt men geen kleuterleidsters. Hoe zit het daarmee? Hoe komt het dat zo weinig kandidaten met een migratieachtergrond aan de opleidingen beginnen? Gebrek aan interesse? Garanderen de verkorte trajecten dezelfde kwaliteit? Leiden ze tot hetzelfde diploma met dezelfde beloning?

Zijn er contacten met Actiris en Forem om werkloze leerkrachten uit het Franstalig onderwijs aan te trekken om de Vlaamse tekorten aan leraren Frans op te vullen, ook al is hij zich bewust van de afstand?

2. Antwoorden van de VDAB

Michiel Bonte verzekert dat de VDAB de registratie van vacatures zoveel mogelijk wil stimuleren, niet alleen voor de informatie maar ook om er dienstverlening aan te koppelen. Het is echter niet aan de dienst om dit te verplichten. Hij erkent wel dat men alvast zelf kan bekijken of het thans aangeboden instrument voldoende werkbaar is, en aan de directies kan vragen waar ze op botsen.

Wat de onderwijsambassadeur betreft, heeft de VDAB alvast een goede samenwerking met de ambassadeur van Zorg, die eveneens een brug wil bouwen tussen mensen en beroep, en dat laatste aantrekkelijker wil maken. Hij signaleert dat de inleefmomenten bijzonder goed worden gesmaakt. Belangrijk is ook een warm onthaal op het werkveld. Anderzijds mag men de last van het beroep niet nog groter maken met een extra taak.

De samenwerking met Actiris is goed, al is er nog geen structurele samenwerking over tekorten, uitwisseling en opleiding. Vragen worden wel al ad hoc beantwoord. Versterking kan intern wel bekeken worden, erkent hij.

Pieterjan Soens herhaalt dat de spanningsindicator vertrekt van het aantal mensen met een aspiratie tot het lerarenberoep. Zij hebben niet noodzakelijk het diploma. Het aantal ingeschrevenen met zowel aspiratie als diploma bedraagt voor het basisonderwijs 440 en voor het secundair 999. De reserve is regionaal ongelijk verdeeld, net als de duur. In het secundair onderwijs is 29 procent al langer dan een jaar werkzoekend, wat wellicht betekent dat er ook andere belemmerende factoren zijn voor onmiddellijke inzet. Conclusie is dat het tekort waarschijnlijk groter is dan de spanningsindicator doet vermoeden.

Uitsplitsen per vak kan de VDAB vandaag niet. In het secundair onderwijs waren er eind januari 1419 openstaande vacatures en in het basisonderwijs 679. Op dat laatste niveau kan de VDAB op dit moment evenmin het onderscheid maken tussen leerkracht kleuter- en leerkracht lager onderwijs. Een meer gedetailleerd overzicht is echter wel de bedoeling, verzekert hij.

Michiel Bonte antwoordt verder dat het regeerakkoord de bevoegdheden van de VDAB uitbreidt in de richting van andere groepen, wat perspectieven biedt met het oog op de knelpunten, om hen te betrekken en de dienstverlening voor hen te ontsluiten. Verder is de dienst aan het bekijken hoe competenties op een gemakkelijke manier in beeld kunnen worden gebracht, met tests op basis van artificiële intelligentie, zodat iemand zelf kan zien in welke andere sectoren men aan de slag zou kunnen. Daarnaast doet de servicelijn inspanningen en schoolt men zich bij in detectie bij de mensen die men aan de lijn krijgt. Het komt er tevens op aan bemiddelaars uit andere clusters bewust te maken van de knelpunten.

Karel Van Den Bossche antwoordt dat de VDAB op operationeel vlak meewerkt aan het initiatief van de stad Gent. Uitgangspunt is een netoverschrijdende aanpak van het lerarentekort, wat op zich al nuttig is. Eén van de eerste realisaties is een grote onderwijsbeurs in mei, die hij bewust geen jobbeurs noemt. Doel is wel zoveel mogelijk mensen aan te trekken, en de mensen die al leerkracht zijn een duidelijk antwoord te geven op de mogelijkheden. De VDAB geeft er workshops over werk zoeken, slim solliciteren en opleidingsmogelijkheden, zowel om leerkracht te worden als om bij te scholen naar de werkelijk gevraagde profielen. Gelijkaardig aan bovenstaande workshops, loopt op dit moment in de provincie Antwerpen ook een project voor ondersteuning van werkzoekende leerkrachten en het informeren van kandidaat-leerkrachten: 'de leraarskamer'.

Wat de screening van kandidaten betreft, verwijst hij naar de zeer laagdrempelige opleidingengids op de website. Wie zich inschrijft, krijgt binnen de veertien dagen een telefoon van de bemiddelaar, die onderzoekt of men aan de voorwaarden voldoet voor een OKOT, en of de gekozen opleiding de juiste is om te geraken waar men later in het onderwijs wil staan. Bij voldoende positieve elementen wordt men vervolgens uitgenodigd voor een diepgaander gesprek. Om een concreet beeld te krijgen van de opleiding, kan de kandidaten gevraagd worden om in contact te treden met de opleidingsverstrekker, waarbij de spreker wijst op het belang van de opendeurdagen in de hogescholen, zeker voor zijinstromers. Van kandidaten om leerkracht te worden in het secundair onderwijs kan een bijkomend onderhoud met de lectoren gevraagd worden, aangezien de juiste vakkenkeuze van elementair belang is. Daar komt bij dat de VDAB alleen knelpuntvakken ondersteunt.

Vervolgens ontvangt men zo vlug mogelijk een verslag met de beslissing, zodat ze in september kunnen starten. De VDAB zorgt ook voor nazorg en gaat, zeker na elk semester, in dialoog met deelnemers en verstrekkers, in het bijzonder als het wat moeilijker blijkt te gaan, om daar de nodige remediëring tegenover te stellen, binnen de mogelijkheden van de school. Op die manier wordt maximaal kans gegeven aan zijinstromers en, besluit de bemiddelaar, zowel in het lange als in het verkorte traject.

Zijinstromers kunnen hun diploma's naar de specifieke cel leerkrachtendatabank van AGODI sturen, waarna dit aan het dossier van de werkzoekenden gekoppeld wordt voor welke vakken zij een vereist bekwaamheidsbewijs hebben. Dat geeft al een indicatie, maar in het daaropvolgende gesprek onderzoekt de VDAB aanvullend in welke mate iemand bereid is om uit te breiden naar een voldoende geacht bewijs. Motief daarvoor zijn de tekorten op plaatsen waar de reserve van mensen met een vereist bekwaamheidsbewijs zo goed als uitgeput is. Verder mag men niet vergeten dat zijinstromers zowel voor hun profiel als leraar als voor hun vakdidactische kennis voor een deel kunnen terugvallen op elders verworven competenties.

Een goede praktijk op dit vlak is dat van de onderwijsondersteuner, iemand die met een voldoende of ander bekwaamheidsbewijs maximaal ingezet wordt voor pedagogische of didactische taken. Tot slot breekt hij een lans voor de versoepeling van de voorwaarden in het LIO-traject, meer bepaald het urenminimum, om meer mogelijkheden te bieden, vooral voor wie een verkort traject volgt in het

dagonderwijs (bijvoorbeeld tewerkstelling onder voldoende of ander bekwaamheidsbewijs).

Pieterjan Soens heeft geen concrete cijfers over de uitval in de opleidingen. Een eerdere interne audit van gelijkaardige hogeschooltrajecten in onder meer verpleegkunde leerde dat de cijfers iets beter waren dan bij generatiestudenten, maar de redenen voor uitval meer divers. Het gaat om een ouder publiek, in een andere levensfase. Dikwijls speelt de combinatie van opleiding en gezin een rol.

De VDAB leidt de werkzoekenden naar het reguliere onderwijsaanbod. Wie al een bachelordiploma heeft, kan een verkort traject volgen dat dezelfde finaliteit heeft.

Michiel Bonte heeft ook geen concrete cijfers over de motivatie van de gebrekkige doorstroming van personen met een migratieachtergrond naar de opleiding, maar hij denkt wel dat het iets is dat men intern zou kunnen bekijken. In de zorgopleidingen blijkt taal een component te zijn, in relatie tot de moeilijkheidsgraad van de leerstof. Ook voor lerarenopleidingen blijkt het vereiste taalniveau voor anders-taligen vaak te hoog gegrepen. In meerjarige trajecten oefent de intensiteit druk uit op de relatie tussen thuissituatie en opleiding.

De spreker geeft nog een aantal redenen waarom kandidaten niet voor het onderwijs kiezen: beperkte mogelijkheden om anciënniteit te valoriseren binnen de onderwijssector en de vaak beperkte werkzekerheid voor een startende leerkracht.

De vragen over Brussel laat hij nader onderzoeken.

Karolien GROSEMANS,
voorzitter

Kristof SLAGMULDER
Steve VANDENBERGHE
Karolien GROSEMANS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ACOD	Algemene Centrale der Openbare Diensten
Actiris	Brusselse gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling
AGODI	Agentschap voor Onderwijsdiensten
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
COC	Christelijke Onderwijscentrale
COV	Christelijk Onderwijzersverbond
CVO	centrum voor volwassenenonderwijs
DLR	domeinspecifieke leerresultaten
Forem	Service Public Wallon de l'Emploi et de la Formation Professionnelle
GO!	onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
LIO	leraar in opleiding
NT2	Nederlands als tweede taal
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
OKO	Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers
OKOT	onderwijskwalificerend opleidingstraject met VDAB-opleidingscontract
OVSG	Onderwijsvereniging van Steden en Gemeenten
POV	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen
UGent	Universiteit Gent
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VSOA	Vrij Syndicaat van het Openbaar Ambt
VUB	Vrije Universiteit Brussel